

**R. P. Ferdinandi De Castro Palao, Legionensis Soc. Iesv,
Sacrae Theologiae Professoris, Et sanctae Inquisitionis
Qualificatoris & Consultoris; Operis Moralis, De Virtutibus,
Et Vitiis Contrariis, In ...**

De Iustitia Et Iure, Continens Tractatus De Prudentia, Fortitudine, &
temperantia, de Ieiunio, & Iustitia generaliter sumpta, de Iustitia
commutativa, nempe de Pactis, & Contractibus in genere, de Promissione,
& Donatione liberali, de Commodato, & Deposito, de Mutuo, & Vjura, de
Emptione, & ...

**Castro Palao, Fernando de
Lugduni, 1669**

2. Quibus in euentibus hæc restitutio in integrum minoribus, Ecclesiae, &
reipublicae concedatur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76677](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76677)

tempus quo res suas gubernare possit, quia intelligitur de potestate gubernandi pfectato iure communi. argum. leg. fin. ff. de vendit. & demonstrat.

- 9. Quare cessat restitutio in contractibus iuramento firmatis iuxta Authen. Sacramenta pberum. Cod. si aduersus vendit. de quo tract. 14. de iuram. prin. §. 4. per totum dictum est.
- 10. Quinto restitutionis beneficium non competit fideiussori minoris, eo quod sit beneficium personale ob artatis, & iudicij debilitatem minoribus concessum. leg. in causa. 1. ff. de Minor. leg. 2. Cod. de si fideiussorib. minor. & aliis. Quinimo neque in hoc casu datur fideiussori recusus contra minorem pro quo intercessit. Unde si actionem mandati intenteret restitueretur aduersus eam minor. ut ex dicta leg. in causa. 1. Cod. de fideiussorib. minor. aduertit plures referens Gomez. dicto cap. 14. n. 9. Exceptio tamen que minoribus competit non ex persona, sed ex causa puta ex re iudicata, ex non numerata pecunia, ex prescriptione, ex nouatione, ex interuando, ex dolo, ex metu &c. fideiussori competit etiam minore inuito. leg. exceptiones que ff. de exceptionib. tit. gener. leg. in omnius 3. ff. de reg. iur. & aliis ab Anton. Gomez. cogentis.

11. Præter minores, restitutionis beneficium conceditur Ecclesie, aliisque pijs locis in terra quadriennium uile post contractum celebratum. Vt citantur Doctores ex c. 1. & 2. de restit. in integr. lib. 6. & clem. vnica eod. tit. & leg. fin. tit. 19. part. 6. Quod intelligendum est comparatione bonorum Ecclesie. Nam quoad bona ad priuatos pertinentia non est restitutionis locus, ut aduertit Panormit. cap. 1. de in integrum restitut. n. 15. Gregor. Lopez. leg. fin. tit. 19. part. 6. per Textum. ibi Maranta de ordine iudic. par. 6. cap. secundus actus n. 84. Couarrulib. 1. var. cap. 4. n. 3. Molin. disp. 574 post init.

12. Eodem iure quo Ecclesia, gaudet republica non solum integra, & suprema, sed cuiusvis oppidi quoad bona communia, ut expressè deciditur leg. reipublica, Cod. quibus ex causis maiores in integ. restituant. ibi. & reipublica minorum iure uti solent, ideoque auxilium restitutionis implorare possunt. Eodem item gaudet princeps supremus quoad bona sue coronæ, & fisco pertinentia, quia reparatur esse bona reipublicæ. Vt colligitur ex dicta reipublica, & leg. reipublicam, Cod. de iure reipublicæ lib. 11. & leg. fin. tit. 19. part. 6. Præterea eodem fruuntur Vniuersitates scholasticæ, & merito cum plures minores sub se contineant. Vt docuit Panormit. in cap. 1. de in integrum restitut.

13. Ex personis autem singularibus coniugibus etiam si maiores sint in causa dotis restitio petende ac minoribus conceditur, est enim causa dotis præilegata, & fauori minorum æquatur. Vti notat Pinel. 1. p. lib. 2. c. 1. Cod. de restituenda vendit. n. 13. & 27. quem refert, & sequitur Rebell. 2. 7. de oblig. iust. lib. 1. §. 8. sect. 5. n. 8. Deinde probabile est hoc beneficium concedi debere nullis, & mulieribus vtpote qui facile decipi possunt. Vt tradit aliis relatis Maranta de ordine iudic. 6. par. ca. secundus actus n. 86. neque displicet nostro Mol. disp. 574. in fine L. 1. 2. c. 17. d. h. 9. n. 67. Præterea militibus & alijs qui reipublice causa absentes sunt. Sed vt bene aduertit Molina loco citato restitutio his si periti sunt non conceditur quoad contractus ad se initos, sed quoad prescriptiones aduersus, & quoad iudicia, pignora ipsorum distracta, & similia, & ne tempus definitum ad petendam restitutionem interim illis curat, quia de his tantum, & non de contractibus loquitur. leg. 1. ff. ex quibus causis maiores, & leg. 1. leg. Cod. quibus non obicitur longi tempor. prescriptio & leg. 1. Cod. de restit. militib. & §. rursus in fine de actiomb.

14. Moment tamen communiter doctores Gloss. finalis in cap. 1. de in integrum restit. lib. 6. Panorm. c. 1. de in integrum restit. n. 2. Greg. Lopez. leg. fin. tit. 19. par. 6. Couar. 1. var. c. 3. n. 13. Eman. Acofta in leg. galus §. 19. quid sit tantum ff. de liberis & post. hum. 2. p. n. 73. & seqq. Mol. tract. 2. disp. 574. post med. Paul. Laym. 3. sum. sect. 5. tract. 4. c. 11. circa finem. Ecclesie, & Reipublice si enormiter læta sit competeret restitutionem in integrum non solum infra quadriennium habile à contractu, sed etiam post longissimum tempus triginta annorum. ex cap. ad pstram de reb. Eccles. non alienand. vbi ob enormissimum læsionem transacto quadriennio restituitur Ecclesia ob pietatem, & fauorem publicum.

15. Quæ autem sit enormis læsio, vt hoc beneficium Ecclesie, & reipublice post quadriennium concedatur arbitrio prudentis censet Couar. dicto cap. 3. n. 11. Eman. Acofta n. 82. Mol. disp. 574. post med. definiendum. Plerumque si excedat dimidium iusti pretij censenda est grauis læsio, maxime cum ob hanc læsionem concedatur maioribus beneficium. leg. 2. Cod. de rescind. vendit. Neque obest hoc idem beneficium Ecclesie & minoribus concedi, quominus beneficio restitutionis in integrum gaudere possint vtpote fauorabiliori, & commodiori. Sicuti aduertit Couar. d. c. 3. n. 11.

16. Sed an stante hac enormi læsione hoc beneficium minoribus post quadriennium ab ætate completa, & natu maioribus concedatur non consentiunt Doctores. Nam Couar. dicto n. 11. minoribus æquæ ac Ecclesie concedi affirmat. Paul. Laym. etiam ad maiores natu extendit, ex tit. ff. & Cod. ex quibus causis maiores in integ. restituant. Fauci Abbas. cap. ex litteris n. 1. de Ferd. de Castro. de Iust. & Iur.

in integrum restit. & cap. cum ex litteris n. 11. eodem tit. hac tamen differentia appolita, vt Ecclesie, Reipublice, & minoribus ex eo tantum quod læsio enormis contingat hæc datur restitutio maioribus natu insuper opus sit aliqua iusta causa quæ iudicem moueat, veluti militia, absentia ob negotia reipublice, ignorantia, & imperitia contractentis.

Sed plus placet nec minoribus post quadriennium habile, nec maioribus natu hoc beneficium concedi. Sicuti docuit Eman. Acofta in d. §. quid sit tantum 2. p. n. 79. cui videtur adherere Molin. d. disp. 574. post med. eo quod nullibi inueniatur restitutionis beneficium post quadriennium completæ ætatis concessum Neque ex cõcessione Ecclesie & Reipublice facta hæc concessio pro minoribus inferenda est, cum sit latum discrimen inter Ecclesiam & minorem. Quippe Ecclesia in eodem statu permanet semper, ac prouide eius expressa, vel tacita contractus ratificatio non est alterius conditionis à prima celebratione, ac prouide docuit non solum beneficio ordinario restitutionis in integrum quadriennæ succuri, sed etiam beneficio extraordinario longissimi temporis. E contra minor maior factus neque per quadriennium restitutionem petens censetur tacite contractum ratificare, & defectum ingenij prudentiæ, & experientiæ in eo contingentem purgare, ideoque non decuit beneficio hoc extraordinario succuri. Maiores autem natu et si quoad prescriptionem ex benignitate prætoris succuri possint, de qua restitutione loquitur. leg. 1. in tit. ff. & Cod. ex quibus causis maiores in integ. restituant. At quoad contractus nullibi habetur huius restitutionis concessio.

§. II.

Quibus in euentibus hæc restitutio in integrum minoribus, Ecclesie, & reipublice concedatur?

- 1. Quoties notabiliter se censent læsos in contractu
- 2. Minori conceditur sine ex culpa tutoris, siue absque illa, læsio contingat.
- 3. Prouenire debet læsio ex contractu.
- 4. Mediocris læsio quæ prudentis arbitrio grauis sit requiritur.
- 5. Hæc læsio colligenda est ex damno emergente, & ex lucro cessante.
- 6. Expenduntur casus frequentiores in quibus hoc contingat.
- 7. Primo si in contractu, vel in pretio læsio contingat.
- 8. Cum est læsio in pretio tantum plures censent non posse agere ad rescissionem contractus, sed ad pretij reparationem.
- 9. Verius est oppositum.
- 10. Satisfit contrariis.
- 11. Secundo ex quocunque contractu reperitur minor læsus, datur restitutio.
- 12. Tertio conceditur minori compromittenti in arbitrium iuris.
- 13. Quarto promittenti, seu donari etiam auctoritate tutoris.
- 14. Quinto si ex mutatione reperitur læsus.
- 15. Sexto si ei solutus est debitum, modo non interueniat iudicis auctoritas.
- 16. Septimo acceptanti damnosam hereditatem.
- 17. Octavo eligenti deteriorem partem.
- 18. Nono repudianti hereditatem.
- 19. Adoptato si ex adoptione admisit eorum.
- 20. Renuntianti beneficium restitutionis.
- 21. Quoad iudicium conceditur restitutio post publicatam a reparationem.
- 22. Lata sententia restitui minor potest, si si reperiat læsum.
- 23. Stante hac restitutionis varius est suspensio sententiæ executionem.
- 24. Si minori lapsus est tempus ad appellandum restitui potest.

Regula generalis est quoties minor auctoritate tutoris, vel absque illa naturaliter & ciuilitur, vel naturaliter tantum obligatur, & ex ei obligatione se læsum notabiliter reperit restitutio concedenda est, vt expressè deciditur. leg. si curatorem habens Cod. de in integrum restit. leg. 1. & seqq. ff. & Cod. de restit. in integrum & leg. 1. & per totum ff. de minorib. cap. constitutus de in integrum restit. & leg. regia. §. tit. 11. part. 5. & leg. 1. in fin. par. 6. Idem est quoties Ecclesia vel Reipublica ex contractu se lætam reperit, quia instar minoris reputatur. leg. vit. Cod. de temporib. in integrum restit. & cap. 1. de in integrum restit. & c. 1. & 2. de restit. in integrum lib. 6.

Et hæc restitutio minori conceditur, siue læsio contingat absque tutoris culpa, vt expressè habetur. leg. tutor. & emergentibus in princ. ff. de minorib. siue ex culpa tutoris vt supponunt prædictæ leges. Est tamen latum discrimen, nam quando læsio contingit absque culpa tutoris, tantum competit minori actio ad petendam restitutionem in integrum, ac quando culpa tutoris succedit, potest etiam agere aduersus tutorem ad interesse, neque prohibetur vna via electa aliam intemere, vt colligitur ex leg. cum etiam & leg.

leg. vlt. Cod. si tutor vel curator inter. & leg. in v. civile §. i. ff. de minorib. dummodo obtento quod sibi vna via debetur, aliud non procurer. Sicut ex Glossa. cap. monemus 11. q. 1. notavit. Mol. tract. 2. disp. 572. vers. etiam si tutor. Idem de Ecclesia, fisco, & Republica comparatione superioris, seu administratoris dicendum est, sunt enim instar minoris, ac proinde optio eis conceditur vel agere ad interesse, vel ad restitutionem in integrum, cum ex culpa administratoris laesi fuerint. Vt aduertit Glossa cap. 2. verbo restituitur de in integrum restituit. & ibi Abbas. num. 19. Layman. lib. 3. sect. 5. tract. 4. cap. 11. num. 1. Molin. supra secus si absque culpa, nam tunc agere tantum possunt ad restitutionem in integrum.

Quod si culpa procuratoris electi ad negotia peragenda contigerit, laesio minor vel Ecclesia restitutionem in integrum petere non potest, quin prius aduersus procuratorem agat actione mandati ad interesse, eo autem non solucnte restitutionem poterit petere, & obtinebit. leg. cum mandatum ff. de minorib. & tradit Glossa. cap. 2. verbo restituitur de in integrum restituit. Gregor. Lop. Glossa. 2. leg. tit. 19. par. 6. Mol. disp. 573. vers. etiam si tutor. Laym. lib. 3. sum. sect. 5. tract. 4. cap. 11. num. 1.

Laesio occasione praebens restitutionem in integrum promerere debet ex contractu aut quasi contractu. Nam cum haec restitutio ad suppleendum defectum prudentiae introducta sit, si nullo prudentiae defectu, sed potius summa cum prudentia contractus celebratus est, cessat causa concedendi restitutionem, tametsi postmodum laesio contingat, quia non contingit ex contractu, sed ex causa superueniente. Vt colligitur ex leg. verum §. sciendum & §. unde Marcellus ff. de minorib. & notavit Mol. disp. 573. vers. denique supra dictum est. Less. lib. 2. cap. 17. dist. 9. in fine & supponunt omnes.

Sed quae laesio sufficiat, vt huic restitutioni sit locus? variant doctores, vt constat ex his quae laesio tradit Sfortia. Oddus tract. de in integrum restituit. 1. p. q. 4. art. 12. Nam alij grauem, alij enormem laesionem requirunt, alij minimam sufficere arbitrantur, alij arbitrio iudicis rem definiendam relinquant.

At in hac diuersitate mediâ viâ procedendum est, & asserendum mediocrem laesionem, quae prudentis arbitrio grauis sit & notabilis necessario requiri, neque opus esse vt enormitatem attingat. Quod docuit Panorm. c. 1. n. 8. de in integrum restituit. Couarru. lib. 1. var. c. 3. n. 1. Eman. Acosta in leg. Gallus §. & quid si tantum ff. de liber. & postum. 2. p. a. n. 76. Mol. tract. 2. disp. 573. vers. dictum item. Fachin. lib. 3. controuers. cap. 4. Layman. lib. 3. sum. sect. 5. c. 11. num. 1. Menoch. lib. 2. de arbit. cont. 1. casu. 75. & alij. Et quidem minima laesionem insufficientem esse probat lex Scio ff. de in integrum restituit. & cap. penult. de rebus eccles. alienand. vel non iuncta. Glossa. verbo enorme. Neque enim decet pro minima laesione pretorem adire, neque ipse debet de ea curare. Ex quo inferitur grauem spectata re de qua agitur requisitam esse. Quod verò enormis necessaria non sit colligitur ex leg. minorib. 6. ff. de minorib. ibi. cum de bonis isserum aliquid minuitur. & ex leg. 8. ff. eodem, vbi minor ob venditionem minori pretio quam oportuit factam restituitur: in his enim omnibus legibus nihil de enormi laesione expressum est, ergo affirmare debemus enormem requisitam non esse. Praeterea pro hac parte nõ leue argumentum delimitur ex Glossa. in leg. si ex causa in princ. ff. de pignor. Couar. Fachin. Mol. loc. alleg. asserentibus special. esse in venditione pignoris iudicialis pro soluendis minoris debitis enormem laesionem requiri, vt restitutio concedatur. iuxta leg. si ex causa ff. de minorib. & leg. 3. Cod. si aduersus venditionem, & generaliter in quacunque alienatione rei minoris necessaria. iuxta leg. penult. ff. de minorib. Secus verò dicendum in alienationibus voluntariis.

Haec inquam laesio non solum reputanda est ex damno emergente, sed etiam ex lucro cessante. Vt expressè deciditur. leg. ut praeor. §. finali ff. de minor. ibi. Hodie certo iure vtimur vt & in lucro minoribus succuratur; idem habetur. in leg. omnia ff. eodem vti ex Bart. Alberic. Bald. & aliis aduertit Anton. Gomez. tit. 2. de contract. cap. 14. n. 1.

Causa autem in quibus occasione damni imergentis vel lucri cessantis restitutio conceditur sequentes frequentiores sunt.

Primò contractus onerosi venditionis, emptionis, locationis, conductionis, societatis & similibus, in quibus laesio contingere potest vel in contractu vel in pretio illius. In contractu contingit, si minor rem vendat, emat, locet, aut conducat cum sibi expediens non est. In pretio verò si vendat minori iusto, vel emat iusto plus, cum laesio contingit in contractu restitui minor debet ad contractum rescindendum, vt omnes doctores firman.

Controuersia autem est, cum laesio tantum est in pretio, an eo casu agere possit minor ad rescindendum contractum, vel tantum ad reparationem pretij. Et quidem agere tantum posse ad pretij reparationem probare videtur lex 7. & per totum. Cod. si aduersus venditionem & leg. 1. & 2. Cod. de vendit. rerum leg. si res §. 1. ff. de iure dorum. vbi vxore in estimatione circumueta marito conceditur an iustam estimationem, an seruum praestet & subdit textus. Idemque & in minore circumueto Marcellus probat. Ratio autem videtur efficax. Nam restitutio est reparatio laesionis factae, reddit enim restitutio quod per laesionem ablati erat,

leg. quod si minor §. restituit ff. de minorib. Sed laesio tantum in pretio contingit, ergo si iustum minori concedatur satisfactum esse censetur. Atque ita tradunt Glossa. Salicet. Bart. & Bald. in leg. si quidem Cod. de praedictis minor. Panorm. cap. constituitur q. 1. de in integrum restituit. Ant. Gom. sit. 2. de contr. lib. c. 14. n. 1. Cou. 1. var. c. 3. n. 14. Sfort. Oddus plures referens de restit. in integrum q. 577. art. 4. Mol. tract. 4. disp. 573. vers. si minor. Less. lib. 2. p. 17. dist. 9. n. 63. Laym. lib. 3. sum. sect. 5. tract. 4. c. 11. n. 2.

Verum quamuis haec sententia sit satis probabilis probabilior rem exitimo posse minorem, Ecclesiam & rempublicam laesam in pretio agere ad restitutionem pretij, vel ad reparationem pretij, potest sibi magis placuerit. Quae fuit sententia Petri, & Cypri in dicta leg. si quidem. Castren. ad leg. non intereff. n. 4. Cod. de his quae minus causa. Pincl. ad leg. in 1. cap. 1. n. 11. Cod. de rescind. vob. dit. Natra cons. 548. n. 31. Octavianus Simoncellus de decretis lib. 3. tit. 7. n. 13 quos refert & sequitur Andreas Fachin. lib. 2. contron. cap. 90. Mouet quia cum restitutionem tantum in civile quam canonicam induat. Nam leg. in tri. Sicut ex diuerso ff. de minorib. inquit. Si minori pretium quam oportuit vendidit adolelescent. emptor quidem tibi debet praedium cum fructibus restituere. Si autem ad solam praedicti restitutionem agere adolelescentes possent, emptor cogendus non esset praedium restituere, sed restituo pretio praedium teneret. Idem habetur. leg. quod si minor §. restituit ff. eodem. ibi itaque si in vendendo fundo circumscripsum restituatur, iubet praeor. emptorem praedium cum fructibus reddere. & pretium recipere. Ad idem est lex si quidem. Cod. de praedictis minorum. Canonem vero ius eam restitutionem aperit indicat in cap. 1. de in integrum restituit. vbi de conductione praediorum modo causa laesio contestata inquit Textus. Cum Ecclesia in re minoris debet semper esse conseruari, ea possessio qua in eius damnum diu consuetudine ad ipsius conuenit ius, & proprietatem redire. Ratio vero delimitur ex natura restitutionis in integrum quae est in pristinum statum repositio: si solum defectus pretij suppletur in pretium statum non reponitur minor. Non enim tenet haberet cum fructibus, quam haberet si venditio non intercessisset.

Neque obstant contraria. Nam solum probare restitutionem contractus vel pretij minori concedendam esse, quod subintelligendum est propter ipse voluit. A qua regula excipitur restitutio inter coniuges, quae etiam si minores inter non agatur ad rescindendum contractum, sed ad pretij supplementum. ex dicta leg. si res §. si mulier; praestat enim in signum mutui amoris non ita facile inter ipsos getta retinendi modo laesio succuratur. Ad rationem desumptam ex leg. si minor respondeo restitutionem in integrum non solum reddere quantum abstulit laesio formalis, sed materialis, quippe ea dampnificata emptione ablata est, minori non solum pretij acquiescat, sed fundus, ideoque non satis conseruetur minor restitutus, nisi & fundus reddatur, quod Consilius aduertit, nam postquam dicit tantum restitutionem asserere quantum abstulit laesio, subiungit. Itaque si in vendendo fundo circumscripsum restituatur, iubet praeor. emptorem fundum cum fructibus reddere, vt notauit Fachin. d. cap. 90.

Secundò si ex transactione, permutatione, conuentione, alioque pacto minor restituitur laesio conceditur restitutio vel ad contractus rescissionem, vel ad pretij reparationem iuxta dicta nam praecedentia, & colligitur ex leg. 1. & 2. Cod. si aduersus transactionem, & ibi Glossa. Bart. Alberic. Bald. Paul. quos refert, & sequitur Ant. Gom. loco citato. Quod adeo verum est, vt etiam si haec transactio, vel conuentione inter coniuges in materia dotis interueniat locus restitutioni sit. iuxta leg. si ex causa §. in dotis ff. de minorib. leg. quae 1. ff. de iure dorum & leg. vlt. Cod. si aduersus dotium, & vtrouique Glossa. Bart. & communis Doctorum teste Ant. Gom. d. cap. 14. n. 1.

Tertio minori compromittenti in arbitrium iuris restitutio conceditur, quia eo ipso censetur laesus, cum beneficium appellationis sic compromittenti interdicatur. At compromittenti in arbitrium arbitratorum probata laesione ex tali compromisso & non antea conceditur restitutio. leg. si minor 2. §. amicus §. minor ff. de minorib. & tradit alios referens Gom. supra n. 1.

Quarto promittens, seu donans & iam auctoritate curatoris eo ipso restitutionem petere potest, quia eo ipso laesio censetur, cum se bonis promissis seu donatis priuaret, nisi forte ex causa remuneratoria donauerit, aliaque quae quibuslibet prudentem mouere ad donandum possit. Vti si conuersa ad pupillam spectantiamque largitatem concesserit. Vt constat. ex leg. 1. & 2. Cod. si aduersus donationem leg. cum plures §. fin. ff. de administr. tu. tor. leg. prae adia. Cod. de praedictis minor. leg. fin. §. fin. Cod. si mutui factus ex quibus id tradit Ant. Gom. dicto c. 14. n. 1. ibi nota. Mol. disp. 573. vers. si minor. Less. lib. 2. cap. 17. dist. 9. n. 63. Laym. d. ibi tract. 4. cap. 11. n. 2.

Quinto si minor cui mutuum est concessum ex ea mutatione se reperiat laesum vel quia pecuniam amisit, vel male consumpsit petere potest restitutionem, concedique debet et in parte quae laesus est. Probare autem laesionem minori incumbit nisi forte ab usurario, & sub visuris mutuum accepit, tunc eo casu minor praesumitur laesus, ideo mutuum incumbit omni probandi laesum nos esse, & secundum eius probationem minori detur.

gabatur restituitio, & ad solvendum obligabitur. Vt habetur leg. 1. §. 2. Cod. si adversus creditorem leg. patri §. 1. ff. de minorib. & Gloss. Bart. & alij quos refert, & sequitur Ant. Gom. tit. 2. de contrah. l. 14. n. 2. Mol. dicta disp. §. 7. vers. si minor mutuum Less. & Laym. loc. alleg.

15 Sexto: si minori solvatur debitum sine auctoritate curatoris nulla est solutio, ac proinde totum id quod consumptum est, & ex qua consumptione ditior non est factus repetere potest, argum. leg. pupillo ff. de solationib. Si autem intuentiente consensu tutoris fiat solutio, debitor liberatus est, ideoque nequit debitum iterum repetere, nisi prius obtenta restitutione in integrum, quam petere potest & obtinebit, si probaverit sua vel tutoris culpa, & negligentia solutum consumptum esse. leg. 1. Cod. si adversus solvencionem, & ibi Glossa. A qua regula merito excipi debet solutio pensionis annue, vel reddituum agrorum quae valent centum solidorum non excedat. in extra leg. sancimus l. 1. §. 1. leg. constitutionem Cod. de administrat. tutor. quae facta minori auctoritate tutoris firma persistit, neque in ea restitutio conceditur. Sicuti notavit Molit. l. 1. rati. 2. disp. 224. vers. paragra. ho. Ob eam causam nunquam minori, vel eius tutori debitum solvendum est, sed petentes excipiendi sunt, quousque iudicis auctoritas accedat, qui debitorem suo mandato compelleret ad solvendum; qua compulsionem debitor solvens omnino liberatur, neque minori restitutio conceditur. Vt traditur leg. ait prator §. permittitur ff. de minorib. leg. sancimus 1. Cod. de adm. ministr. tutor §. at ex contrario instit. quibus alienare licet, & leg. regia 4. tit. 4. part. 5. & resoluti Ant. Gom. d. c. 14. n. 4. Mol. loc. cit. Less. d. dub. 9. n. 63. Rebel. 2. p. de oblig. l. 1. §. 8. l. 5. n. 54.

16 Septimo minor acceptans hereditatem, qua ea acceptatione creditoribus & legatariis tacite obligatur, si sibi damnosam reperit restitui potest. Vt deciditur leg. ait prator §. non solum §. si restitutus leg. quod si minor §. Secula ff. de minorib. leg. §. Cod. de repudiat. hared. leg. penult. Cod. de in integrum restit. Minori autem incumbit praelatio laesonis, cum ex acceptatione hereditatis potius commodum, quam incommodum praesumat. Qua probata restituitur minor, & hereditatis curator assignatur qui inventarium conficit, vt ex bonis reperitis creditoribus, & legatariis satisfaciatur ad cuius effectum debet prius eos omnino citare saltem per proclamationes si absentes sint, quorum adventum trium mensium spatium expectabit. Vt habetur athen. si omnes. Cod. si minor ab hereditate se abstinuerit leg. regia 7. tit. 19. part. 6. & tradit alij relatis Maranta de ordine iudic. 6. p. de citat. n. 301. Mol. rati. 2. disp. 573. vers. dictum, etiam est, vbi aduertit non esse obligatum minorem solvere, si eo tempore quo hereditatem possidit aliquid illius sua imbecillitate perierit, ex quo ditior factus non sit, quia beneficium restitutionis in integrum exigit, ne cum in cura restituti concedatur, & habetur dicta leg. ait prator §. penult. in fine & affirmat Gloss. final. in dicta athen. si omnes. Greg. Lop. dicta leg. 7. ad idem est si acceptavit legatum, vel fideicommissum, quod ratione oneris annexi sibi reperit damnosum restitui potest. Vt colligitur ex leg. est in prius ff. de Minorib. Molin. loco citato. Ob eandem rationem si officium commissarii, vel executoris testamenti damnosum inveniatur, petere restitutionem poterit. Vt notavit ex Baldo in dicta leg. ait prator §. non solum Anton. Gomez. d. cap. 14. num. 4. illat. 8.

17 Octavo eligens ex imbecillitate deteriorem partem vel in distributione hereditatis, vel in alia quacumque re dividenda quam prudentes non elegerint, probata laesione restituitur. ex leg. §. si sine vers. ff. de Minorib. leg. regia 5. tit. 19. part. 6. Secus autem si indifferenter prudentes eam partem elegerint, vel forte casu ea pars minori contingeret. Vt ex Baldo, & aliis aduertit Anton. Gom. & Mol. locis citatis, cessat enim in hoc eventu finis ob quem restitutionis beneficium concessum est.

18 Nono repudians hereditatem putans inutilem fore, quam postea vitium fuisse futuram comperit, restituitur ex dicta leg. ait prator §. leg. quod si minor ff. de minorib. leg. 2. Cod. si minor ab hereditate §. leg. regia 7. tit. 19. part. 6. & tradunt Greg. Lop. ibi Anton. Gom. & Molin. loc. alleg. Hec tamen restitutio quia tendit non ad vitandum dampnum, sed ad lucrum acquirendum non extenditur ad rem non integram, & in tertium possessorem translatam argum. leg. quod si minor §. Scavola ff. de minorib. Sicuti docuit Panorm. cap. ex parte n. 13. de restit. spoliator. Eman. Acolta dicto §. quod si tantum 2. p. n. 49. Mol. disp. 578. vers. si illud vero Laym. lib. 3. sum. sect. 5. rati. 4. cap. 11. num. 2.

19 Decimo arrogatus, seu adoptatus si ex arrogatione reperiat sibi dampnum parari, vel quia male eius bona administrantur, vel occasio peccandi, aut finitros mores concipiendi paratur, petere restitutionem poterit & obtinebit. Vt probat leg. 3. §. si quis minor ff. de minorib. leg. est pubes ff. de adoptionib. & lege regia §. tit. 19. part. 6. & notavit Mol. loc. alleg. vers. minor etiam Videlicet Eman. Acolta d. §. quod si tantum 2. p. n. 63. Couarrua. l. var. cap. 5. n. 1. Molin. propendit d. disp. 973. vers. vtrum autem, censent minorem permittentem, seu resignantem beneficium minus prudenter petere restitutionem posse, & debere concedi, tamen alteri beneficium collatum sit. Tum quia non est vlla specialis ratio, ob quam haec restitutio a regula Ferd. de Castro. de iust. & iur.

generali excludatur. Tum quia in presenti non agitur de lucro captando, sed de damno emergente, ac proinde etiam re non integra reparari debet. Sed sententia negatiua placet magis quam plures relati a Couarr. dicto cap. 5. n. 1. sequuntur, eo quod vt inquit Less. lib. 2. cap. 17. dub. 9. in calce. n. 63. ea restitutio non sit vi recepta, maxime cum alteri beneficium collatum est. Nam si collatum non fuisse, res integra persisteret, permitti haec restitutio potest, si Ecclesia utilis iudicetur. Sicuti notavit Glossa in cap. ex parte vers. quatuor minor. Abbas ibidem n. 16. de restit. spoliator. Paul. Laym. lib. 3. sum. sect. 5. rati. 4. cap. 11. num. 2.

Tandem quoad iudicium spectat restituitur minor etiam post publicatas attestaciones ad probationem de nouo faciendam, si in termino probatorio sibi designato nullam, vel insufficientem probationem fecisset. Vt probat leg. minor 25. amorum ff. de minorib. & ibi Gloss. Bart. & communis prout refert, & sequitur Anton. Gomez. d. cap. 14. de contrah. n. 5. Quo casu maior aduersarius eodem termino ad nouam probationem faciendam gaudebit, vt bene aduertit Ant. Gom. ibi.

Lata vero sententia siue in causa ciuili siue criminali restitui minor potest, si laesum se reperiat. ex leg. 1. §. per totum Cod. si adversus rem iudicatam. Ex duplici autem capite se laesum reperire potest, vel quia omisit exceptionem peremptoriam vel allegationem necessariam pro victoria causa, vel quia iudex ex malitia, aut ignorantia inique iudicauit. Quocumque modo laesio contingat, si ab ea appellatio institui potest, nullatenus censetur restituitio locum esse, quia restituitio vtpote remedium extraordinarium locum habet, tantum cum ordinarium deficit. Vt dicitur leg. in causa 2. ff. de minor. 25. annis, & notat Glossa in cap. 1. §. cap. constitutus de in integr. restit. At in sententia qua tradit in rem iudicatam concedi restituitio in integrum potest, difficilius autem conceditur, si laesio procedat ex errore iudicis, quia semper fiat pro iudice praesumptio, attamen probata ex actis iniusta laesione concedenda est, vt dixit Ant. Gomez. d. cap. 14. de contrah. n. 5. Si autem laesio eueniat eo quod non opposueris exceptionem, vel defensionem tibi competentem restitui debes aduersus sententiam, & omnia alia acta ab eo puncto quo laesio contigit. Vt tradit Salicet. in leg. 1. Cod. si adversus rem iudicatam. Bartolin leg. in eodem tit. §. leg. nam posteaquam §. si minor ff. de iur. iurando. Ant. Gom. d. cap. 14. n. 5.

Sed an stance hac restitutio suspendi debeat sententia executio non conueniunt Doctores. Vt videre est in Robert. Lanceloto. de attentatis c. 18. n. 81. §. segg. Sfortia Oddo de restit. in integrum q. 43. art. 3. Rora in nouissimis decif. 346. n. 8. par. 1. vtiorem exitum partem affirmatiuam, eo quod generaliter concessum sit restituitio in integrum. leg. 1. Cod. de in integr. rest. postuland. vt suspendat executionem, a qua regula non inuenitur excepta sententia definitiua. Praeterea quod nullus effectus esset restitutio, si executionem non impediret. Neque obest huic doctrinae element. vt calumnias 1. de re iudicata, vbi deciditur sententiam executioni mandandam esse non obstante oppositioe nullitatis, quia praesumitur calumniose apposita, quia ea praesumptio non procedit in restitutione in integrum, & ex ignorantia, imperitiua minoris procedere potest, vt ponderat Sfortia Oddo d. quib. 43. art. 3. num. 57. Fachin lib. 12. conuers. iuris cap. 18. Adde, esse exceptio nullitatis regulariter non admittatur ad impediendam ritum sententiarum conformium executionem ob praesumptam calumniam, attamen si incontinenti probanda offeratur, admitti debere censuit Ripa in leg. 4. §. con. d. mnuum ff. de re iudicata Menoch. de arbirar. lib. 2. casu 9. nec dissentit Couarrua. pract. 99. ca. 17. 25. numer. 3. §. 7.

Illud est certum, si lapsum fuerit minori tempus ad appellandum petere restitutionem posse, debereque illi concedi quia ea ex parte laesus est. leg. 1. C. d. si lapsus in integrum restitui postulet. & aduertit. Ant. Gom. d. c. 14. n. 15.

§. III.

Expenduntur casus frequentiores, in quibus minores non restituntur.

- 1 Non restituitur in matrimonij contractu.
- 2 Neque in religionis ingressu.
- 3 Neque in venditione sui ad pretium habendum.
- 4 Neque in delictis.
- 5 Neque aduersus propriam confessionem.
- 6 Excipit nisi coactus iniuste fateretur.
- 7 Neque plures minorem aduersus alium minorem, & Ecclesiam aduersus aliam Ecclesiam restitui.
- 8 Verius est oppositum.
- 9 Satisfit oppositis fundamentis.

Primo non restituitur in matrimonij contractu, quia iure diuino est vinculum indissolubile cuius humanum restitutionem concedens derogare non valet. At quoad matrimonij accidentia, eique annexa qualis est causa dotis, obligatio in eodem loco permanendi, & familia restituitio conceditur, vt tradit Couarrua. O 2